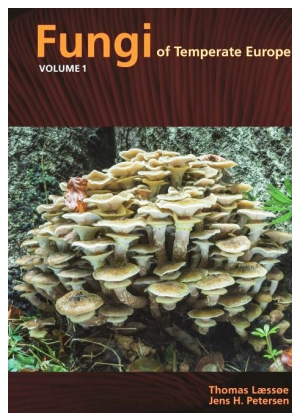
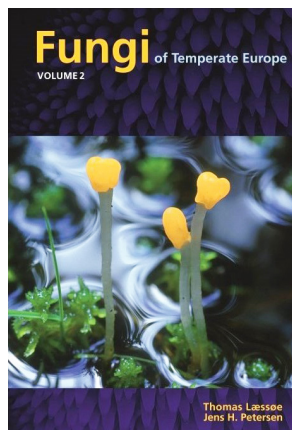

BOEKBESPREKINGEN

Thomas Læssøe en Jens H. Petersen. Fungi of Temperate Europe, Volumes 1 and 2. 2019. Princeton University Press, Princeton and Oxford. ISBN 978-06-9118-037-3. €109,50.

De uitgave 'The Fungi of Temperate Europe' bestaat uit twee boekdelen en telt in totaal ruim 1700 pagina's. De boeken behandelen ruim 2800 soorten, verdeeld over ongeveer 1000 geslachten uit de gematigde zone van Europa. Het eerste deel behandelt van de basidiomyceten de plaatjeszwammen en boleten. In het tweede deel komen de niet met plaatjes uitgeruste zwammen aan bod waarvan een deel onder de basidiomyceten valt en verder de ascomyceten. Ook is in het tweede deel plaats ingeruimd voor schimmels die zich op ongeslachtelijke wijze voortplanten en op schimmels gelijkende organismen zoals de slijmzwammen.

Heel bijzonder en zeer verzorgd zijn de schitterende foto's en illustraties. Zelfs de allerkleinste paddenstoelen zoals bijvoorbeeld *Pyrenopeziza*'s (ascomyceten) worden fraai in beeld gebracht. De auteurs hebben ervoor gekozen om de soorten niet gedetailleerd te beschrijven. Foto's, illustraties en determinatieschema's in de vorm van wielen brengen volgens hen een boodschap beter over dan woorden. De tachtig determinatiewielen nemen de plaats in van analytische sleutels die in veel andere werken over schimmels en paddenstoelen zijn opgenomen. De wielen zijn gebaseerd op overeenkomst in morfologische kenmerken (vormgroepen), waarbij gaandeweg de opeenvolgende wielen fungeren als steeds fijnmaziger zeven. Om een voorbeeld te geven: de plaatjeszwammen worden in een eerste wiel onderverdeeld op basis van vorm

(mycenoïd, tricholomatoïd, lepiotoïd, etc.), lamelaanhechting, taatheid, kleur van de sporee, vorm, maten en ornamentatie van de sporen. Dit resulteert via diverse andere wielen in een indeling naar geslachten en komt er andermaal een determinatiewiel aan te pas voor de determinatie naar soort. Uiteindelijk resulteren er groepjes van een relatief klein aantal gelijkende paddenstoelen die verder op basis van de beschrijvingen en foto's van de soorten onderscheiden moeten worden. Bij de ascomyceten wordt de gang naar een specifieke soort minder ver voortgezet. Dat ligt ook voor de hand omdat de soorten binnen een bepaald geslacht vaak alleen met uitgebreidere microscopie kunnen worden onderscheiden.

De auteurs erkennen dat met de determinatiewielen niet hetzelfde niveau van nauwkeurigheid kan worden bereikt als met de traditionele analytische sleutels. Er komen in de gematigde zone van Europa vermoedelijk tegen de 20.000 soorten voor, terwijl er ongeveer 2800 soorten behandeld worden in de twee boeken. Dit betekent dat meer gespecialiseerde literatuur noodzakelijk blijft om minder algemene en macroscopisch minder goed onderscheidbare soorten op naam te kunnen brengen, maar het neemt niet weg dat in principe veel vondsten met behulp van deze uitgave gedetermineerd kunnen worden

Voorkennis met betrekking tot de indeling van paddenstoelen in basidio- en ascomyceten is volgens de auteurs geen vereiste. Met enige ervaring kan men paddenstoelen met behulp

van het blote oog en een loep indelen in de verschillende vormgroepen. De nomenclatuur is voor zover mogelijk aangepast aan de modernste inzichten, maar in dit moleculaire tijdperk lijken namen sneller te veranderen dan er boeken over paddenstoelen geschreven kunnen worden. Bij elke soort wordt ook de eetbaarheid vermeld en op de laatste pagina staat een handige woordenlijst waarin de meest gebruikte mycologische termen worden uitgelegd. Verder bevat de uitgave allerlei handige tips over o.a. het verzamelen van paddenstoelen en het microscopiseren.

De boeken zijn verkrijgbaar in het Engels en Deens en zijn ook zeer geschikt voor beginners. Kortom, wat ons betreft een schitterende uitgave. Uniek in zijn soort door zijn vernieuwende aanpak wat betreft het determineren van paddenstoelen, het grote aantal soorten paddenstoelen, de prachtige foto's en illustraties en zeer verzorgde teksten. Van harte aanbevelen voor iedere mycofiel.

Voor wie zich eerst verder wil oriënteren op de inhoud van de uitgave en het werken met determinatiewielen: de wielen kunnen gratis worden gedownload via deze link http://www.mycokey.com/Downloads/FungiOfTemperateEurope_Wheels.pdf.

Jan Knuiman en Carolien Reindertsen

Kruse, J. 2019. Faszinerende Pflanzenpilze. Quelle & Meyer, 528 pp. € 39,95. In het Duits.

Afgelopen augustus is het boek 'Faszinerende Pflanzenpilze' van Julia Kruse uitgekomen, met als ondertitel 'Erkennen und Bestimmen'. Kruse geeft met dit boek een overzicht van opvallende en/of veel voorkomende plantparasitaire schimmels die in Duitsland aangetroffen kunnen worden. Ze beoogt met dit boek de interesse van o.a. tuin- en natuurliefhebbers voor deze groep van plantenziekten te wekken. Hierin slaagt ze goed met dit aantrekkelijke boek.

De inleiding is kort, en makkelijk te lezen. Kruse geeft beknopt enkele kenmerken van de besproken groepen (inclusief foto's en een sleutel tot de hoofdgroepen op macroscopische kenmerken) en verwijst voor verdiepende informatie naar diverse literatuurbronnen.

Vervolgens volgt er een overzicht van waardplanten, meest op plantengeslacht, sporadisch per plantensoort of -familie, waarin de meest voorkomende schimmels worden genoemd, vergezeld met foto's. Dat laatste maakt dit boek mooi: in veel determinatiewerken ontbreken macroscopische foto's van aantastingen. Tegelijk is het wel jammer dat microscopische foto's ontbreken. Als je een ziek blad ziet, bijvoorbeeld van een Braam (*Rubus*) of Els (*Alnus*), krijg je, met behulp van de foto's van diverse aantastingsbeelden in dit boek, snel een idee van wat er zoal op de plant kan voorkomen.

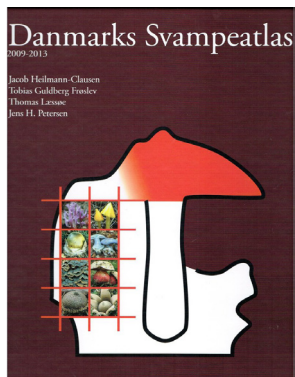
Er zijn wel een paar kanttekeningen te plaatsen. Doordat dit boek, in elk geval bij de roesten, een smal soortconcept hanteert, is de naamgeving niet altijd gelijk aan het Nederlandse

standaardwerk 'Roesten van Nederland'. Voorzichtigheid is dus geboden bij de naamgeving. En omdat de auteur niet uitpuittend wil zijn, ontbreken er soorten. In veel gevallen wordt bij een waardplant wel vermeld dat er ook nog andere soorten kunnen voorkomen, bijv. bij Paardenbloem (*Taraxacum*), onder *Puccinia taraxaci* (= *P. hieracii*; Cichoreiroest). Dus ook hier is voorzichtigheid geboden. De vormgeving van het boek is fraai door de vele foto's, maar soms ook wat onduidelijk. Als je door het boek bladert om een waardplant te zoeken, kan het lastig zijn om snel de juiste waardplant te vinden, omdat sommige waardplanten, bijv. Walstro (*Galium*), wel 10 bladzijden beslaan. Een vermelding van de waardplant bovenaan de bladspiegel van de bladzijde zou het boek gemakkelijker doorzoekbaar maken, zonder gebruik te hoeven maken van de uitgebreide registers achterin het boek.

Al met al echter een leuk overzichtsboek dat je enthousiast kan maken om je tuin of het veld in te gaan!

Charlotte Swertz (charlotteswertz@gmail.com) en Aad Termorshuizen

Jacob Heilmann-Clausen, Tobias Guldborg Frøslev, Thomas Læssøe en Jens H. Petersen, 2019. Danmarks Svampeatlas. In het Deens. Ca. €42,-.

In de jaren dat ik in Denemarken woonde heb ik een (uiterst bescheiden) bijdrage geleverd aan het atlasproject, waarover dit boek gaat, door het inzenden van vondsten. Inzenden ging natuurlijk via een online invoerportaal en vooral niet op papier. Alle paddenstoelen konden worden ingevoerd: (naar schatting van de auteurs in Denemarken) ruim meer dan 10.000 soorten. Daarom was ik wat verbaasd over de papieren uitgave van de atlas – maar ook wel erg benieuwd. Deze papieren atlas gaat over de basidiomyceten, steeltjeszwammen.

Het is een stevig boek geworden, 350 pagina's, in het wat ongebruikelijke maar mooie formaat van 28 × 25 cm. Mijn vrees, scepsis misschien, dat het alleen maar uit saaie verspreidingskaarten zou bestaan werd gelukkig niet bewaarheid. Natuurlijk staan er kaarten in, van meer dan 200 soorten, maar het boek is veel meer dan kaartjes en is alles behalve saai.

Het begint met de vele stappen die samen het project hebben gevormd, van persoonlijke lijstjes van mycologen op papier, later in kaartsystemen, met nieuw ontwikkelde determinersleutels zoals MykoKey, verschillende voorlopers van de invoervorm, tot het eigenlijke atlasproject in de periode 2009–2013, een groots 'citizen science'-project, waarin in 5 jaar de verspreiding van de ruim 2500 soorten basidiomyceten werd vastgelegd. Een grafiek laat zien dat in die jaren het aantal ingevoerde meldingen fors steeg, zodat Denemarken in de top 3 kwam te staan, na Nederland en voor Engeland en Duitsland. Een prachtige prestatie. In het project was veel aandacht voor de personen die meededen, met jaarlijks een aantal kleine prijzen als dank en ter stimulering, Criteria daarvoor waren bijvoorbeeld het aantal ingevoerde meldingen, vondsten in nog lege 10 × 10 km hokken, Rode lijst-vondsten of spectaculaire vondsten. Denen zijn dol op dit soort wedstrijdjes en prijsvragen. Daarom meld ik ook even de 4 meest ingevoerde soorten: Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*),

Gewone zwavelkop (*Hypholoma fasciculare*), Parelamaniet (*Amanita rubescens*) en Gewoon elfenbankje (*Trametes versicolor*). Het zijn opvallende, vrij grote paddenstoelen. Maar niet de meest algemene: dat zijn waarschijnlijk kleintjes als Kleine bloedsteelmycena (*Mycena sanguinolenta*), Gewone melksteelmycena (*Mycena galopus*) en Kleine breedplaatmycena (*Phloeomana speirea*).

De atlas geeft informatie over soorten die nieuw voor Denemarken zijn; deels zijn het verstoringstolerante soorten van bijvoorbeeld wegbermen, bemeste weilanden, braakland en industrieterreinen (habitats die de auteurs niet beschouwen als parels van Denemarken), maar het zijn ook soorten van voorheen slecht onderzochte habitats. Ondanks de verhoogde inzet werden 510 soorten niet gevonden; de oorzaken daarvan zijn divers en ingewikkeld.

Van het Ploovlieswaaiertje (*Plicatura crispa*), die ook in Denemarken sterk toegenomen is, zijn kaartjes opgenomen die de uitbreiding mooi tonen. Kaartjes van een aantal sterk afgenomen soorten maken een stuk verdrietiger, bijvoorbeeld dat van de Vierslippige aardster (*Geastrum quadrifidum*). Op de oorzaken van deze verandering wordt uitgebreid ingegaan. Bij vergelijking met andere landen wordt Nederland als een voorbeeld beschouwd; een eervolle bekroning van al onze karteringsinzet.

Voor de invoer van vondsten is gekozen voor een terrein of plaats en niet voor kilometerhokken. Binnen het terrein (dat zou in een Nederlandse setting bijvoorbeeld 'Kuinderbos' zijn) of plaats (bijvoorbeeld 'Staverden') geef je dan zelf de vindplaats aan met een stip op de kaart. Op de verspreidingskaarten staan dan ook stippen, geen vierkantjes.

De soorten en de kaarten worden gepresenteerd in 'paddenstoelgemeenschappen', gerangschikt naar ecotype. Daarvoor worden drie gradiënten gebruikt: van lage vegetaties (grasland) naar hoog (bos), van droog (hoog gelegen) naar nat (laag gelegen) en van voedselarm naar voedselrijk. In een driedimensionale grafiek wordt steeds aangegeven waar de betreffende gemeenschap voorkomt in deze gradiënten. Bij elke verspreidingskaart staat zowel een foto als een korte tekst in het Deens en Engels over de ecologie van de beschreven soort. Door de foto's is het boek het doorbladeren meer dan waard, ook zonder veel te lezen. Met twee soorten per pagina komen zowel de foto als het kaartje goed uit.

In een hoofdstuk over het gebruik van gegevens bij het beheer wordt nadrukkelijk vermeld, dat Rode Lijst soorten het meest voorkomen in landschappen waar 200 jaar geleden bossen waren. Dat oude bossen belangrijk zijn voor deze soorten, verrast de auteurs niet, maar met deze studie is dat nu echt gedocumenteerd en aangetoond. Die conclusie is ook voor ons land van belang, evenals de conclusie, dat deze atlas het makkelijker heeft gemaakt voor beheerders om informatie te vinden over groeiplaatsen van paddenstoelen. Daarmee wordt de rol van paddenstoelen veel duidelijker en zeker ook het beschermwaardige ervan. Niet alleen voor de paddenstoelen zelf maar ook voor hun rol als fantastische indicator voor de toestand en de dynamiek van de natuur. In de woorden van het Nederlandse mini-symposium in Schoorl onlangs: paddenstoelen als waarzeggers van het bos.

De atlas sluit af met aanbevelingen voor een paddenstoelvriendelijk beheer, waar we ook in Nederland wel wat aan hebben:

- Maak plaats voor wilde natuur, wilde bossen, stuifzanden.
- Wees zuinig op oude bomen, laat ze staan of liggen in de natuur.
- Beperk het opruimen/snoeien van struwelen.
- Vermijd bemesting en drainage, zorg voor meer water.
- Stop houtversnippering en het frezen van stronken.
- Ondersteun continuïteit van de natuur, de opbouw van complexe paddenstoelgemeenschappen kost nu eenmaal tijd.

Danmarks Svampetlas is uitgegeven door Svampetryk ('paddenstoeldruk'), de uitgeverij van de Foreningen til Svampekundskabens Fremme ('de vereniging ter bevordering van de paddenstoelenkunde'), de Deense mycologische vereniging. Het boek is, behalve bij de bekende boekhandels ook te bestellen bij Svampetryk, via <http://www.svampe.dk/svampestryk/> of mail aan svampetryk@svampe.dk De kosten bedragen ca. 42 euro plus verzendkosten.

AnnaElise Jansen

GARY LINCOFF AWARD VOOR ELSE VELLINGA

Deze herfst heeft ons lid Else Vellinga de *Gary Lincoff Award* ontvangen. De NMV feliciteert haar daar van harte mee!

Else is een van de ca.tien mycologen die in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw door Cees Bas (Rijksherbarium, nu Naturalis, in Leiden) is opgeleid. Doordat zij naar de VS verhuisd is, zien we haar helaas niet meer hier in onze vereniging. Dat ze ons niet vergeet blijkt bijvoorbeeld uit het mooie stuk over paddenstoelsporen in Coolia 62-3 van 2019. Else heeft veel bijgedragen aan de FAN (Flora Agaricina Neerlandica) als mederedacteur - vanaf de start tot op heden - en inhoudelijk, bijvoorbeeld over *Pluteus* (hertenzwammen) in FAN 2 en *Lepiota* (parasolzwammen) en verwanten in FAN 5.

De *Gary Lincoff Award* is een eerbetoon aan mycologen voor buitengewone bijdragen. Voor Else zijn dat niet alleen haar meer dan honderd wetenschappelijk publicaties, maar zeker ook haar grote inzet voor amateurmycologen! Zie de tekst op de website van de uitreikende organisatie 'North American Mycological Association' (NaMa). Op onze eigen website staat een handige link daarnaar. Else, je hebt het zeer verdiend en nogmaals van harte gefeliciteerd.

Namens het Bestuur, AnnaElise Jansen

Else Vellinga. (Foto: website van NaMa)

OPROEP VERSTERKING COMMISSIE WERKWEKEN

Op dit moment zijn er in de Commissie Werkweken enkele vacatures. Het bestuur wil graag in contact komen met leden die de jaarlijkse Binnenlandse en/of Buitenlandse Werkweek willen organiseren. Het werk van de commissie houdt in: het zoeken naar een geschikte accommodatie, het opstellen van de aankondigingen, het administreren van de opgaves, het zoeken van een technische en mycologische leiding en eventueel het leggen van contacten met terreinbeheerders en plaatselijke mycologen.

De Werkweken zijn van groot belang voor het verspreiden van paddenstoelenkennis binnen de NMV. Bij de Binnenlandse Werkweek gaat het om de kennisverspreiding m.b.t. paddenstoelen in Nederland. Als lid van de commissie Werkweken draag je dan ook bij aan een belangrijk doel van de NMV. Dus geef je op bij de secretaris: nmv@mycologen.nl Ook de Werkweken kunnen alleen doorgaan wanneer er mensen zijn die meehelpen ze te organiseren! Voor nadere vragen kun je terecht bij Alfons Vaessen, nmv@mycologen.nl of 06-10816514.

Namens het Bestuur, Alfons Vaessen, secretaris

VACATURE SIGNALERING EXOTEN

Voor het Signaleringsproject Exoten 2019-2020 van Ravon wordt door NMV en de Paddenstoelenstichting een mycoloog gezocht. Het gaat om het schrijven van vier bijdragen per jaar in de Nieuwsbrief 'Kijk op Exoten' (zie <https://www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten>) en het melden van nieuwe exoten aan het soortenregister (zie <https://www.nederlandses-oorten.nl/>). Het project omvat in totaal 12 werkdagen (betaald). Wie hierin geïnteresseerd is, wordt verzocht contact op te nemen met de secretaris van de Paddenstoelenstichting, Aad Termorshuizen, aadtermorshuizen@planet.nl bij wie meer informatie te verkrijgen is.

WORKSHOPS

Workshop sleutels maken, mei 2020

De Wetenschappelijke Commissie is van plan bij voldoende interesse een Workshop 'Determinatiesleutels maken' te organiseren. Sleutels zijn onmisbaar bij het determineren van paddenstoelen. Maar het maken van zo'n sleutel is geen sinecure. Voor iedereen die een groepje paddenstoelen wil bewerken of toegankelijk maken, of een nieuwe soort wil opnemen in een bestaande sleutel, bijvoorbeeld bij de beschrijving van een nieuwe soort in Coolia. Er zal aandacht zijn voor verschillende manieren van sleutels maken (dichotoom, synoptisch, combi). Bij voldoende interesse plannen we een zaterdag in mei. Je kunt bij opgave aangeven wanneer je verhinderd bent. De locatie is onder meer afhankelijk van de woonplaatsen van de deelnemers.

Wil je meedoen stuur dan voor 1 februari een mail naar zwamhorst@ziggo.nl.

Vooraankondiging: Workshop 'Russula voor gevorderden', zaterdag 8 augustus 2020, Wageningen. Nadere informatie volgt in de volgende Coolia.

ZUID-HOLLANDSE ZWAMDAG 2020

Op zaterdag 7 maart 2020 wordt de Zuidhollandse zwamdag georganiseerd door de paddenstoelenwerkgroepen van Zoetermeer en Den Haag. Altijd een verrassende dag met bijzondere presentaties, want meerdere werkgroepen uit Zuid-Holland zullen de resultaten van een mooi paddenstoelenjaar tonen. Vanuit het NMV-bestuur zal Annelies Jansen het werk van Cees Bas m.b.v. zijn dia's toelichten. Als er buiten de werkgroepen mensen zijn die ook iets willen presenteren, neem dan contact op met Kees Pinster – pinster@ziggo.nl

Vanaf 10 uur is er koffie, thee & koek en we starten dan om 10.30 uur. De lunchpauze (neem zelf uw lunch mee) is om 12.30 uur en we verwachten rond 15.30 uur de dag af te ronden.

Plaats van samenkomst: kinderboerderij Het Buitenbeest, Belvédèrebos 270, 2715 VP Zoetermeer. Met de auto is deze locatie via de A12 goed te bereiken. Met het openbaar vervoer kunt u er komen met de trein (Zoetermeer Centraal en 15 min. lopen) of de randstadrail (halte Centrum West en 10 min. lopen).

CRISTELLA WEEKEND VOORJAAR 2020

Het voorjaars-Cristella-weekend vindt in 2020 plaats van 8 – 10 mei in Zuid-Limburg. We verblijven in het Nivon-huis 'Eikhold' te Heerlen (<https://eikhold.nivon.nl/>), op basis van vol pension. We hebben een eigen, aparte werkruimte tot onze beschikking. Kosten ongeveer € 130,-. Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. Wie zin heeft in een weekend korstzwammen, gaatjeszwammen, trilzwammen en kleine asco's zoeken en determineren in groen & prachtig Zuid-Limburg kan zich nog voor dit Cristella-weekend opgeven bij Marjo Dam: marjo_dam@hotmail.com of 024-3582421 ('s avonds). Bij aanmelden wordt een voorschot/aanbetaling gevraagd van € 70,- pp.

TE KOOP AANGEBODEN

Te koop aangeboden: een grote verzameling postzegels met afbeeldingen van paddenstoelen ('paddenstoelzegels') en frankeermachinestempels op complete poststukken. De 'paddenstoelzegels' zijn o.a. opgezet op tentoonstellingsbladen (A4 formaat) met daarop losse zegels en zegels op poststukken met beschrijvingen en zijn ingedeeld naar o.a. de rubrieken Paddenstoelen 'op hout', 'als voedsel', 'in de geneeskunde' en 'in cultuur en de kunst'. Ook uitgiften (postzegels en afstempelingen) naar aanleiding van gehouden congressen over paddenstoelen zijn opgenomen. Behalve de vele honderden verschillende 'paddenstoelzegels' omvat de verzameling een groot aantal losse poststukken met frankeermachine-afstempelingen met afbeeldingen van paddenstoelen. Verder documentatiemateriaal uit kranten en tijdschriften, boeken waaronder 'Technologie der Pilz-verwertung' van Werner Bötticher en 'Mushroom growing to-day' van F.C Atkins en diverse 'paddenstoelpostzegel'-catalogi. Inlichtingen: Rien de Jong, e-mail: gosuniram@planet.nl telefoon: 0182 615698.